

Arvoisa sivistysvaliokunta,

Kansallinen LUMA-neuvottelukunta on aikaisempina vuosina saanut mahdollisuuden esitellä vuosittaisen katsauksensa sivistysvaliokunnalle suullisesti. Tänä vuonna tieto pyydettiin kirjallisena lausuntona, ja toimitamme sen kunnioittavasti tässä muodossa. Kuten lausunnosta käy ilmi, tarkoituksenamme on lisäksi toteuttaa loppuvuodesta kattava, koko hallituskauden mittainen tarkastelu. Toivomme, että pääsemme tuolloin keskustelemaan havainnoistamme kanssanne myös kasvotusten.

Kansallinen LUMA-neuvottelukunta on LUMATE-strategian toimenpiteessä 23 sille annetun tehtävän mukaisesti seurannut strategian toimeenpanon etenemistä. Olemme raportoineet havainnoistamme poliittiselle johdolle sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen virkamiehille sekä käsitelleet saadun palautteen neuvottelukunnan kokouksessa.

Tämän lausunnon tarkoituksena on koota yhteen keskeiset havainnot vuoden 2025 monitoroinnista sekä kuvata neuvottelukunnan seuraavat askeleet.

Vuoden 2025 monitoroinnin rajausta ja lähtökohdat

Vuoden 2025 monitorointi kohdistui Euroopan unionin Union of Skills -kokonaisuuden kansalliseen toimeenpanoon. Pidimme rajausta tarkoituksenmukaisena, sillä EU on nostanut STEM-osaamisen keskeiseksi eurooppalaista kilpailukykyä tukevaksi kokonaisuudeksi. Vaikka ohjelman toimeenpano on vasta alkuvaiheessa, katsoimme tärkeäksi hahmottaa Suomen lähtötilannetta näissä teemoissa.

Aineiston rajallisuudesta huolimatta se tarjoaa kuitenkin hyödyllisen näkymän paikalliseen toimeenpanoon, toimenpiteiden painotuksiin ja rahoituksen kohdentumiseen.

Keskeiset havainnot

Aineistosta nousi esiin, että 284 tunnistetusta hankkeesta vain harva kohdistui erityisesti matematiikkaan. Matematiikan rooli esimerkiksi tiedekasvatuksen hankkeissa jäi osin epäselväksi, eikä matematiikka näkynyt rahoittamatta jääneiden hankkeiden kokonaisuudessakaan. Neuvottelukunta pitää tätä huolestuttavana, sillä useat kansalliset ja kansainväliset arvioinnit osoittavat matematiikan oppimistulosten heikentyneen Suomessa merkittävästi viime vuosina.

Myöskään tekoälyosaamisen kehittäminen ei erityisesti näkynyt monitorointiaineistossa. Kansallisesti tähän tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä Suomi on vaarassa jäädä jälkeen verrokkimaistaan.

Hankkeiden kohdentumisessa havaittiin lisäksi, että varhaiskasvatukseen ja yläkouluvaiheeseen suunnattuja, nimenomaan näille ikäryhmille räätälöityjä hankkeita on vähän. Varhaiskasvatuksessa luodaan perusta matemaattiselle ajattelulle ja

oppimismyönteisyydelle, ja yläkoulussa tehdään koulutus- ja urapolkujen kannalta keskeisiä valintoja. Molemmat vaiheet edellyttäisivät nykyistä vahvempaa ja kohdennetumpaa panostusta.

Suurin osa hankkeista kohdentui sukupuolineutraalisti. Tämä on ymmärrettävää, mutta eurooppalaisissa tavoitteissa ja rahoitushauissa korostuu erityisesti tyttöjen osallistumisen vahvistaminen. Samalla on tärkeää tarkastella kokonaisvaltaisesti myös poikien oppimistulosten kehitystä sekä sitä, miten koulujärjestelmä tukee sukupuolesta riippumattomia mahdollisuuksia matemaattis-luonnontieteelliseen osaamiseen.

Rahoituksen osalta kokonaisuus näyttäytyy pirstaleisena. Valtaosa rahoituksesta liittyi opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen rahoituksiin. Opettajien täydennyskoulutuksen rahoituksen päättyminen muodostaa riskin useiden vaikuttavien hankkeiden jatkuvuudelle. Suomessa ei tällä hetkellä ole tahoja, joka systemaattisesti kokoaisi ja koordinoisi eri rahoituslähteiden välistä vuoropuhelua.

Havainnot LUMATE-strategian toimeenpanosta valtionhallinnossa

Virkamiesten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella LUMATE-strategian toimeenpano on kirjattu Orpon hallitusohjelmaan, mutta strategian tosiasiallisesta toimeenpanosta ei juurikaan ole tietoa, sillä LUMA-strategian toteutusta ei ole kirjattu valtionhallinnossa osana yksittäisiä hankkeita. Yksittäisille toimenpiteille on tunnistettavissa toimia, mutta ilman selkeitä kirjauksia strategian kokonaisvaltaista etenemistä on mahdotonta arvioida.

Esimerkiksi matematiikka on viime vuosina sisällytetty vahvemmin perustaitoihin, mutta sille ei ole kohdennettu erillisiä resursseja yksittäistä tuntijaon lisäystä lukuun ottamatta. Neuvottelukunta pitää vakavana riskinä sitä, että matematiikan strateginen merkitys hämärtyy useiden samanaikaisten kehittämistarpeiden joukossa.

Seuraavat askeleet ja tuleva arviointi

Edellä kuvatuista syistä LUMA-neuvottelukunta on päättänyt kohdentaa seuraavan arviointinsa valtionhallinnon toimenpiteisiin. Kevään 2026 aikana pyydämme opetus- ja kulttuuriministeriötä sekä Opetushallitusta arvioimaan LUMATE-strategian 31 toimenpiteen toteutumista hallituskauden aikana hankkeiden, normiohjauksen ja muiden toimien näkökulmasta.

Tämä koonti yhdessä edellisten vuosien arviointien kanssa mahdollistaa kokonais kuvan muodostamisen koko hallituskauden toimista: paikallisesta toimeenpanosta, toimenpiteiden priorisoinnista, EU-tavoitteiden peilauksesta sekä valtionhallinnon toimista. Arviointi kytkeytyy Orpon hallituskauden toimiin, mutta sen ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietopohjaa tulevaa kehittämistä ja seuraavan hallituskauden valmistelua varten.

Neuvottelukunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi on toistaiseksi vähäistä, eikä Suomella ole selkeitä, mitattavia kansallisia tavoitteita esimerkiksi oppimistulosten tason parantamisesta. Tämä vaikeuttaa arviota siitä, ovatko panostukset olleet määrältään riittäviä ja ajoitukseltaan tarkoituksenmukaisia.

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta toimittaa lausunto ja jatkamme mielellämme keskustelua havaintojen ja tulevien arviointien pohjalta.

Kunnioittavasti,

Sari Harmoinen
puheenjohtaja

Leena Pöntynen
varapuheenjohtaja

Kansallinen LUMA-neuvottelukunta